

# 1 INDLEDNING

---

*Teaser, aktualisering, kommer senere.*

Udgangspunktet for dette speciale er en undersøgelse af arbejdsløses bevægelser på arbejdsmarkedet i perioden 1996-2009. Det overordnede forhold, der søges belyst, er hvorvidt arbejdsmarkedet er delt op i flere forskellige delmarkeder, og i så fald, hvordan en sociologisk analyse kan belyse disse delmarkeders mulige forskellige funktionsmåder.

Der er meget lidt sociologisk teori, der beskæftiger sig med arbejdsløshed og arbejdsmarkedets funktionsmåder på et mesoniveau, og samtidig er åben overfor empiriske kortlægninger på dette niveau: For det meste er den arbejdsmarkedssociologiske teori mig bekendt beskæftiget med et kvalitativt orienteret mikroniveau, eller de helt brede penselstrøg på makroplan. Den teori, der bedst egner sig til en sådan undersøgelse, er for mig at se arbejdsmarkedssegmenteringsteorien, der blev udviklet i 70'erne, men kun i meget begrænset omfang er blevet benyttet de sidste 20 år. Denne afhandling vil benytte denne teoriretning, med udgangspunkt i registerdata fra Danmarks Statistik i den førømtalte periode, 1996-2009.

Teorier med blik for segmenteringsprocesser på arbejdsmarkedet har en række forskellige indfaldsvinkler. Disse vil blive diskuteret i de kommende afsnit, men udgangspunktet er Thomas Bojes udformning af teoriretningen. Man kan benytte følgende tre kriterier udformet af Boje (Boje 1986, s. 174), for at skabe et overblik.

## **1. Kriterie: delmarkeder og mobilitet**

Det første kriterie er, at arbejdsmarkedet er delt op i delmarkeder, med begrænset mobilitet mellem de enkelte delmarkeder. Det betyder, at der i mellem visse typer jobs forekommer hyppige skift, og andre jobtyper, hvor der sjældent, eller aldrig, observeres skifte fra det ene til det andet.

Delmarkeder kan relatere sig til en forståelse af samfundet som opdelt i forskellige sociale klasser, med forskellige strukturelle livsbetingelser for individerne i dem. Det er denne afhandlings formål at benytte en sådan tilgang, for at vurdere om den kan belyse forhold for arbejdsløse på arbejdsmarkedet.

Denne forståelse har været genstand for sociologiske analyser siden sociologiens før-

---

ste store teoretikere, Weber, Marx og Durkheim. Weber var en af de af de første til at se på forholdet mellem klasse og mobilitet, og til at beskrive ud klasser ud fra de sociale bevægelser, individerne var en del af. Han definerer klasse således: "*A »social class« makes up the totality of those class situations within which individual and generational mobility is easy and typical.*" (Weber 1978, s. 302). Weberiansk orienterede sociologer såsom Goldthorpe (#henvisning) og (flere henvisninger) har bibeholdt dette fokus på social mobilitet i nyere sociologisk forskning. Hvad der definerer en klasse, er i denne optik i høj grad et empirisk spørgsmål om hvilke sociale grupper, hvor det kan påvises, at social mobilitet kun i lav grad forekommer.

Den marxistiske tradition er mere optaget af klasser som et strukturelt forhold til produktionsmidlerne, omend nymarxistiske sociologer som Olin-Wright også benytter en opdeling af lønmodtagere i forskellige hierarkiske positioner (#henvisning), hvor positioner på arbejdsmarkedet, forstået som arbejderklassens interne sammensætning, også har stor betydning for den faktiske fordeling af goder, og forskellige individers mulighed for opnåelse af disse goder. Arbejdsmarkedet er med andre ord også her delt op ud fra andre kriterier end blot arbejdsgiver-arbejder dikotomien, den faktiske klassestruktur skal også her undersøges empirisk.

Af nyere sociologisk teori kan desuden nævnes Pierre Bourdieus sammensmeltning og nytænkning af marxistisk og weberiansk funderet teori, i hans forståelse af samfundet som et socialt rum, opdelt i felter, der opererer ud fra forskellige sociale logikker (#henvisning). Anthony Giddens understreger nødvendigheden af empirisk funderede analyser, for at forstå klassestrukturen i et bestemt samfund, og de muligheder individet har, alt efter "hvor det kommer fra"(Giddens 1973, s. 48,110). (inkluder eventuelt Gruskys "mikroklasser")

Indenfor arbejdsmarkedssegmenteringsteoriene har man i en amerikansk optik beskæftiget sig med det såkaldte "dual labour market", det vil arbejdsmarkedet opdelt i to overordnede delmarkeder, hvor det primære indeholder faste stillinger med tryghed i ansættelse og favorable lønninger og gode arbejdsvilkår, hvorimod det sekundære delmarked består af midlertidige ansættelser til lavere lønninger og dårligere arbejdsvilkår (Piore 1980). Som Boje argumenterer for, er denne opdeling et amerikansk fænomen, da en række institutionelle forhold samt en produktionsstruktur, med få, store virksomheder i landet har skabt denne struktur, og kan ikke generaliseres til lande med andre institutionelle forhold. Dette understreger behovet for en analyse af hvilke danske delmarkeder, der findes. Her finder Boje, at det danske samfund består af langt flere delmarkeder, blandt andet på grund af kollektive overenskomster, sikring af arbejdsløshedsunderstøttelse, samt den langt større rolle, små og mellemstore firmaer spiller, hvilket skaber en anden social dynamik (Boje 1985, s. 36)

I Danmark er en kortlægning af arbejdsmarkedets delmarkeder allerede påbegyndt, ligeledes med udgangspunkt i arbejdsmarkedssegmenteringsteorien, af Toubøl og Grau Larsen (Toubøl, Larsen og Strøby 2013), ved brug af social netværksanalyse. Denne afhandling benytter sig af den af Toubøl og Grau Larsen nyligt udviklede metode til at

---

finde kliker i et socialt netværk, til at finde delmarkeder for arbejdsløse. De mennesker, der i perioder har været arbejdsløse, er naturligvis ikke løsrevet fra resten af arbejdsmarkedet, og en sammenligning mellem sammensætningen af delmarkeder og mobilitet mellem jobs for henholdsvis arbejdsløse og dem, der går direkte fra job til job, er derfor en vigtig del af afhandlings formål. Dette har også været dækket i Søren Nielsen-Gravholts speciale fra tidligere i år, som jeg har samarbejdet med i databearbejdningen (#Henvisning SNGs speciale).

## **2. kriterie - Forskellen på et delmarked og et segmenter er forskelle i sociale processer**

For at et delmarked defineres som et selvstændigt segment indenfor arbejdsmarkedet, skal det være muligt at påvise forskelle i de sociale processer, som karakteriserer delmarkedet. Et delmarked, hvor forskellen i mobilitet primært skyldes faglige eller geografiske forskelle, men andre væsentlige sociale processer ellers er ens, kan ikke karakteriseres som et segment (Boje 1985, s. 41). Det er bare et delmarked, da allokeringen af arbejdskraft i væsentligt grad sker uden (determinerende) sociale stratifikationsmekanismer. Hvis eksempelvis løndannelse og kønsforskelle viser sig tydeligt mellem to ellers sammenlignelige delmarkeder, kan man begynde at tale om segmenter i Bojes forstand.

Sociale processer er et noget abstrakt begreb for den praksis, hvori livet på arbejdsmarkedet udspiller sig for den enkelte lønmodtager. Det teoretiske indhold, samt naturligvis empiriske målbarhed, vil blive udpenslet efterfølgende, her skal blot nævnes to kortfattede perspektiver på sådanne processer.

Parkins begreb om social closure er en sådan måde. Det handler om de processer, hvorpå forskellige faggrupper sørger for at beskytte egne privilegier, på en sådan vis at det ekskluderer andre, og hæmmer mobiliteten ud fra andre hensyn end uddannelsesmæssige og faglige hensyn (Parkin 1994). Et andet eksempel er Granovetters begreb fra social netværksteori om svage og stærke sociale forbindelser, hvor hans hovedargument er individernes mulighed mobilitet af nye kanaler, gennem deres såkaldte "svage forbindelser" - det er igennem de mennesker, man ikke kender så godt, at der er adgang til nye muligheder indenfor for eksempel arbejdslivet (Granovetter 1973). (*de her to eksempler skal strammes op, I know - E*)

## **3. Kriterie - Sociale processer fører til segmentering**

Det tredje kriterium er, at sociale processer på arbejdsmarkedet medfører differiering mellem ellers sammenlignelige grupper af arbejdstagere. Disse sociale processer skaber ulighed på arbejdsmarkedet, og kommer til udslag i ulige vilkår for forskellige delmarkeder, hvorved forskelle i livsvilkår fører til øget seggregering mellem forskellige delmarkeder.

Det tredje kriterie hænger tæt sammen med socialklassetænkningen fra 1. kriterie, og kan betegnes som den teoretiske forklaring på manglende social mobilitet (1. kriterie) og forskelle i sociale processer (2. kriterie), der eventuelt vil vise sig i den empiriske kort-

---

lægning af arbejdsmarkedet. Udover det generelt interessante i en sådan kortlægning for arbejdsmarkedssociologi, er det relevant for mig, fordi jeg viser, at hvis der er forskelle på segmenterne hos de beskæftigede og de arbejdsløse, må der også være forskelle på de sociale processer.

Her begynder min afhandling at adskille sig fra Toubøl og Grau Larsen, samt Nielsen-Gravholt. Toubøl og Grau Larsen har indtil videre i deres studier haft begrænset fokus på de sociale processer, da deres fokus har været på at beskrive de faktiske delmarkeder på det danske arbejdsmarked. Nielsen-Gravholt har ligeledes haft et begrænset fokus på de sociale processer, da han har været optaget af at diskutere segmenteringstilgangen i forhold til en nyklassiske økonomiske teori, kaldet jobsøgningsteorien.

Denne afhandling vil fokusere på, hvorledes sociale processer kan ses afvige fra hinanden i delmarkederne, på sådan vis at vi kan tale om segmenter. jeg vil benytte social stratifikationsteori, til at forklare forskellen i sociale processer, som de kommer til udtryk på et empirisk niveau, gennem intern mobilitet i delmarkederne, indkomst, uddannelse og køn.

### **Problemformulering og forskningsspørgsmål**

Ovenstående kriterier udmønter sig i følgende problemformulering:

#### **Problemformulering**

Findes der segmenter på det danske arbejdsmarked for arbejdsløse, og hvordan kan forskelle i sociale processer være med til at forklare sådanne forskelle i segmentstrukturen?

Det vil jeg undersøge med følgende forskningsspørgsmåls spørgsmål:

---

### Forskningspørgsmål

1.

Er der en opdeling af arbejdsmarkedet for arbejdsløse i delmarkeder, hvor mobilitet indenfor delmarkederne er hyppig, og mellem delmarkederne sjælden?

2.

Er der forskelle i den struktur vi ser blandt de beskæftigede, der går fra job til job, og de arbejdsløse?

3.

Kan forskelle i de sociale processer vise, at der er tale om segmenter, og ikke blot delmarkeder?

4.

Kan teori med udgangspunkt i social stratifikation belyse denne segmentering?

## 2 Litteraturliste

---

### Primær litteraturliste

- [1] Thomas P. Boje. „Segmentation and Mobility: An Analysis of Labour Market Flows on the Danish Labour Market“. I: *ACTA Sociologica* 29.2 (1986), s. 171–178.
- [2] Thomas P. Boje. *Segmentering og beskæftigelse*. Roskilde: Roskilde Universitetscenter, 1985.
- [3] Anthony Giddens. *The class structure of the advanced societies*. London: Hutchinson, 1973.
- [4] Mark S. Granovetter. „The Strength of Weak Ties“. I: *American Journal of Sociology* 78 (1973), s. 360–380.
- [5] Frank Parkin. „Social Stratification: Class, Race, and Gender in Sociological Perspective“. I: udg. af David B. Grusky. Westview Press, 1994. Kap. Marxism and Class Theory: A Bourgeois Critique, s. 141–154.
- [6] Michael J. Piore. „Economic Fluctuation, Job Security, and Labor-Market Duality in Italy, France, and the United States“. I: *Politics & Society* 9.4 (1980), s. 379–407. doi: 10.1177/003232928000900401. eprint: <http://pas.sagepub.com/content/9/4/379.full.pdf+html>. URL: <http://pas.sagepub.com/content/9/4/379.short>.
- [7] Jonas Toubøl, Anton Larsen og Carsten Strøby. „A network analytical approach to the study of labour market mobility“. I: *Paper presented at XXXIII Sunbelt Social Networks Conference of the International Network for Social Network Analysis (INSNA), Hamborg, Germany* (2013).
- [8] Max Weber. „Economy and society: an outline of interpretive Sociology“. I: Berkeley: University of California Press, 1978. Kap. IV Status Groups and Classes, s. 302–310.